

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas vārdā

Rīgā 2023. gada 21. martā

lietā Nr. 2022-06-03

Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Aldis Laviņš, tiesneši Irēna Kucina, Gunārs Kusiņš, Jānis Neimanis, Artūrs Kučs, Anita Rodiņa un Jautrīte Briede,

pēc AS “Sātiņi Energo LM” konstitucionālās sūdzības,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 3. punktu, 17. panta pirmās daļas 11. punktu, kā arī 19.² un 28.¹ pantu,

rakstveida procesā 2023. gada 22. februāra tiesas sēdē izskatīja lietu

“Par Ministru kabineta 2009. gada 10. marta noteikumu Nr. 221 “Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu un cenu noteikšanu, ražojot elektroenerģiju koģenerācijā” 53.¹ punkta skaitļa un vārda “10 gadus” un Ministru kabineta 2020. gada 2. septembra noteikumu Nr. 561 “Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu, uzraudzību un cenu noteikšanu, ražojot elektroenerģiju koģenerācijā” 68. punkta skaitļa un vārda “10 gadus” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam”.

Konstatējošā daļa

1. Ministru kabinets 2009. gada 10. martā izdeva noteikumus Nr. 221 “Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu un cenu noteikšanu, ražojot elektroenerģiju koģenerācijā” (turpmāk – Noteikumi Nr. 221), kas stājās spēkā 2009. gada 18. martā. Ar Ministru kabineta 2012. gada 28. augusta noteikumiem Nr. 604 “Grozījumi Ministru kabineta 2009. gada 10. marta noteikumos Nr. 221 “Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu un cenu noteikšanu, ražojot

elektroenerģiju koģenerācijā”” (turpmāk – Noteikumi Nr. 604) Noteikumi Nr. 221 tika papildināti ar 53.¹ punktu šādā redakcijā:

“53.¹ Tirgotājs no komersanta, kas saņēmis tiesības pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros un kura koģenerācijas elektrostacijas vai atsevišķas šīs elektrostacijas koģenerācijas iekārtas uzstādītā elektriskā jauda nepārsniedz četrus megavatus, iepērk koģenerācijas procesā saražoto elektroenerģiju 10 gadus no dienas, kad izpildīts viens no šādiem nosacījumiem:

53.¹ 1. koģenerācijas elektrostacijas vai atsevišķas šīs elektrostacijas koģenerācijas iekārtas jauda ir nodota ekspluatācijā saskaņā ar sistēmas operatora izdotu atļauju pieslēgt sistēmai koģenerācijas elektrostaciju vai atsevišķu šīs elektrostacijas koģenerācijas iekārtu, bet, ja šāda atļauja nav izsniegta, ar stacijas ekspluatācijā pieņemšanas dienu;

53.¹ 2. lēmumā par koģenerācijā saražotās elektroenerģijas obligātā iepirkuma tiesību piešķiršanu pēc jaudas palielināšanas norādītā jauda ir nodota ekspluatācijā saskaņā ar sistēmas operatora izdotu atļauju pieslēgt sistēmai ar palielināto jaudu koģenerācijas elektrostaciju vai atsevišķu šīs elektrostacijas koģenerācijas iekārtu.”

Noteikumu Nr. 221 53.¹ punkts bija spēkā līdz 2020. gada 11. septembrim, kad stājās spēkā Ministru kabineta 2020. gada 2. septembra noteikumi Nr. 561 “Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu, uzraudzību un cenu noteikšanu, ražojot elektroenerģiju koģenerācijā” (turpmāk – Noteikumi Nr. 561). Šo noteikumu 68. punkts paredz:

“68. Publiskais tirgotājs no komersanta, kam ir obligātā iepirkuma tiesības un kura koģenerācijas stacijas vai atsevišķas šīs elektrostacijas koģenerācijas iekārtas uzstādītā elektriskā jauda nepārsniedz 4 MW, iepērk koģenerācijas procesā saražoto elektroenerģiju 10 gadus no dienas, kad izpildīts viens no šādiem nosacījumiem:

68.1. koģenerācijas stacijas vai atsevišķas šīs elektrostacijas koģenerācijas iekārtas jauda ir nodota ekspluatācijā saskaņā ar sistēmas operatora izdotu atļauju pieslēgt sistēmai koģenerācijas staciju vai atsevišķu šīs elektrostacijas koģenerācijas iekārtu, bet, ja šāda atļauja nav izsniegta, ar stacijas ekspluatācijā pieņemšanas dienu;

68.2. lēmumā par koģenerācijā saražotās elektroenerģijas obligātā iepirkuma tiesību piešķiršanu pēc jaudas palielināšanas norādītā jauda ir nodota ekspluatācijā saskaņā ar sistēmas operatora izdotu atļauju pieslēgt sistēmai ar

palielināto jaudu koģenerācijas staciju vai atsevišķu šīs elektrostacijas koģenerācijas iekārtu.”

Noteikumu Nr. 561 68. punkts vēlāk nav grozīts un ir spēkā šādā redakcijā.

2. Pieteikuma iesniedzēja – AS “Sātiņi Energo LM” (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja) – uzskata, ka Noteikumu Nr. 221 53.¹ punkta skaitlis un vārds “10 gadus” un Noteikumu Nr. 561 68. punkta skaitlis un vārds “10 gadus” (turpmāk kopā – apstrīdētās normas) neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 105. pantam.

Pieteikuma iesniedzēja koģenerācijā ražo elektroenerģiju un siltumenerģiju un laikā līdz 2021. gada 30. novembrim saņēmusi valsts atbalstu par dalību obligātajā iepirkumā. Laikā, kad tika izdoti administratīvie akti par Pieteikuma iesniedzējas tiesībām pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros, – 2009. gada 16. jūlijā, 2009. gada 3. decembrī un 2012. gada 4. septembrī – tiesību normas neesot paredzējušas termiņu obligātā iepirkuma tiesību īstenošanai.

Atsaucoties uz Satversmes tiesas judikatūru, Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka komersantu tiesības pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros un par to saņemt noteikta apmēra atlīdzību esot uzskatāmas par īpašuma tiesību objektu Satversmes 105. panta izpratnē. Šādām ar administratīvo aktu piešķirtām tiesībām pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros par paaugstinātu cenu pašām par sevi piemītot ekonomiska vērtība, un personai esot prasījuma tiesības uz to realizāciju.

Ar apstrīdētajām normām Ministru kabinets esot noteicis, ka no komersanta, kurš saņēmis tiesības obligātā iepirkuma ietvaros pārdot elektroenerģiju un kura koģenerācijas stacijas uzstādītā elektriskā jauda nepārsniedz četrus megavatus, iepērk koģenerācijas procesā saražoto elektroenerģiju 10 gadus, lai gan Noteikumi Nr. 221 sākotnēji nenoteica konkrētu termiņu obligātā iepirkuma tiesību īstenošanai. Tomēr Pieteikuma iesniedzēja esot pamatoti paļāvusies uz iespēju pārdot elektroenerģiju vismaz 20 gadus un par to saņemt noteikta apmēra atlīdzību. Pirmkārt, citās Eiropas Savienības dalībvalstīs obligātā iepirkuma termiņš esot pakārtots aptuvenajam koģenerācijas iekārtu kalpošanas laikam, kas esot 20 gadi. Otrkārt, komersantiem, kuri piedalījās obligātajā iepirkumā saskaņā ar Ministru kabineta 2010. gada 16. marta noteikumos Nr. 262 “Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu, izmantojot atjaunojamos energoresursus, un cenu noteikšanas kārtību” (turpmāk – Noteikumi

Nr. 262) izvirzītajām prasībām, obligātā iepirkuma termiņš esot bijis noteikts uz 20 gadiem. Maksa par obligātā iepirkuma ietvaros pārdotu elektroenerģiju esot augstāka par tirgus cenu un nodrošinot iespēju segt paaugstinātās ražošanas izmaksas. Nosakot obligātajam iepirkumam 10 gadu termiņu, esot būtiski samazināti Pieteikuma iesniedzējas ienākumi no elektroenerģijas pārdošanas. Tātad ar apstrīdētajām normām tai esot aizskartas Satversmes 105. pantā ietvertās tiesības uz īpašumu.

Apstrīdētajās normās ietvertais pamattiesību ierobežojums neesot noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu, jo neesot ievērots labas likumdošanas princips. No attiecīgo normatīvo aktu projektu izstrādes dokumentiem, tajā skaitā anotācijām, neesot iespējams izsecināt nedz to, vai un kāds ir apstrīdētajās normās ietvertā ierobežojuma leģitīmais mērķis, nedz ierobežojuma piemērotību šā mērķa sasniegšanai, nedz arī ietekmi uz ražotājiem un citus samērīguma apsvērumus. Turklāt, pieņemot apstrīdētās normas, neesot ņemts vērā tas, ka šīs normas nonāk pretrunā ar tiesību sistēmu un vispārējo valsts politiku enerģētikas jomā, kas citstarp esot vērsta uz atbalstu elektroenerģijas ražošanai no atjaunīgajiem energoresursiem. Tāpat tās nenovēršot pārkompensāciju elektroenerģijas ražotājiem un radot negatīvu ietekmi ne vien uz ražotāju, bet arī uz visas sabiedrības interesēm. Ministru kabineta pieļautie labas likumdošanas principa pārkāpumi esot būtiski.

Apstrīdētajās normās ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis varētu būt citu personu tiesību aizsardzība, samazinot pārmērīgas izmaksas par elektroenerģijas galapatēriņu. Tomēr izraudzītais līdzeklis neesot piemērots pamattiesību ierobežojuma iespējamā leģitīmā mērķa sasniegšanai. No apstrīdēto normu izstrādes materiāliem neesot iespējams secināt, vai un cik lielā mērā noteiktais 10 gadu atbalsta termiņš tiešām samazina šīs pārmērīgās izmaksas un vai cits, garāks termiņš patiešām šādas nesamērīgas izmaksas radītu.

Ministru kabinets esot varējis ieviest alternatīvus risinājumus ražotāju pārkompensācijas novēršanai, piemēram, pagarinot atbalsta termiņu mazāku valsts atbalstu saņēmušajiem ražotājiem vai ieviešot 20 gadu termiņu ar noteikumu, ka pirmos 10 atbalsta gadus publiskais tirgotājs iepērk elektroenerģiju par pilnu maksu, bet nākamos 10 gadus – par samazinātu maksu. Ražotāji atrodies atšķirīgos apstākļos, un to iekšējās peļņas normas aprēķini esot atšķirīgi. Tādēļ šādu samazinātu iepirkuma maksu esot bijis iespējams diferencēt atbilstoši katra ražotāja individuālajai situācijai.

Pārdot no atjaunīgajiem energoresursiem ražotu elektroenerģiju par tirgus cenu neesot rentabli, un ražotājs nespējot konkurēt ar citiem ražotājiem, kas elektroenerģiju ražo no fosiliem energoresursiem un ir spējīgi to pārdot par ievērojami zemāku cenu. Tieši nevienlīdzīgās konkurences dēļ esot ieviesti atbalsta mehānismi, tajā skaitā obligātais elektroenerģijas iepirkums. Obligātais iepirkums esot nozīmīgs atjaunojamās enerģijas nozares attīstības atbalsta mehānisms, un tam esot raksturīgs investorus stimulējošs efekts.

Rēķinoties ar valsts atbalstu 20 gadu periodā, Pieteikuma iesniedzējas paredzamā iekšējās peļņas norma pirms koģenerācijas stacijas izveides esot aprēķināta kā 4,24 %. Projekta īstenošanas laikā, kad Pieteikuma iesniedzēja jau piedalījās obligātajā iepirkumā un kad tika ieviestas prasības pārkompensācijas novēršanai, esot veikti jauni iekšējās peļņas normas aprēķini. Proti, 2017. gadā Pieteikuma iesniedzējai piederošās koģenerācijas stacijas iekšējās peļņas norma bijusi 1,421 %, savukārt konstitucionālās sūdzības iesniegšanas brīdī tā bijusi negatīva, proti, -3,838 %. Tādējādi Pieteikuma iesniedzēja pēc valsts atbalsta saņemšanas obligātā iepirkuma veidā neesot guvusi labumu. Saskaņā ar veiktajiem aprēķiniem par darbību pēdējos trijos gados tā bez valsts atbalsta saņemšanas nespējot nodrošināt rentablu darbību, bet ik mēnesi cietīšot zaudējumus vairāk nekā 130 000 *euro* apmērā.

Izmaiņas tiesiskajā regulējumā, jauni nodokļi un atbalsta termiņa ierobežošana esot pretrunā ar tiesiskās noteiktības un stabilitātes principiem un būtiski apgrūtinot Pieteikuma iesniedzējas iespējas turpināt efektīvi ražot elektroenerģiju. Turklāt, beidzoties valsts atbalsta termiņam, Pieteikuma iesniedzējai paaugstināšoties uzņemto parāda saistību neizpildīšanas risks. Tas varot novest pie elektroenerģijas ražošanas pārtraukšanas un Pieteikuma iesniedzējas maksātnespējas procesa un likvidācijas.

Ja Pieteikuma iesniedzējai iepriekš piešķirtā valsts atbalsta izmaksāšana turpinātos, tiktu tikai minimāli sadārdzināti elektroenerģijas galalietotāju rēķini. Tas esot saistīts ar to, ka proporcionāli lielāko valsts atbalsta daļu par elektroenerģijas ražošanu saņēmuši tieši tie ražotāji, kuri saņēmuši garantētos jaudas maksājumus. Tāpat esot jāņem vērā, ka obligātā iepirkuma termiņa noteikšana uz 10 gadiem potenciāli var sadārdzināt siltumapgādes izmaksas, jo ražotāji, kuri saņēma valsts atbalstu par elektroenerģijas ražošanu, varējuši arī noteikt zemākas cenas siltumenerģijai. Tas nozīmējot, ka siltumenerģijas cenu kāpumu varētu radīt gan cenu pieaugums pats par sevi, gan arī tas, ka vairāki ražotāji būs spiesti izbeigt darbību pēc valsts atbalsta termiņa beigām. Ražotājiem

izbeidzot darbību, negatīvi tikšot ietekmēta gan Latvijas tautsaimniecība, gan enerģētiskā neatkarība un enerģijas ieguves drošums.

Pēc iepazīšanās ar lietas materiāliem Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka neesot pamatots arguments par tās elektrostacijas projekta nerentabilitāti. Tieši pretēji – uzvara Eiropas Reģionālās attīstības fonda līdzfinansējuma konkursā un nepārtraukta enerģijas ražošana vairāk nekā 10 gadu garumā apstiprinot to, ka projekts bijis dzīvotspējīgs.

Uz labas likumdošanas principa pārkāpumu norādot tas, ka nevienā no normatīvo aktu projektu anotācijām neesot sniegts pienācīgs apstrīdētajās normās noteiktā termiņa pamatojums.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdētos aktus, – Ministru kabinets – norāda, ka tiesvedība lietā izbeidzama, jo ar apstrīdētajām normām netiekot aizskartas tādas Pieteikuma iesniedzējas tiesības, kas ietilpst Satversmes 105. panta tvērumā.

Komercedarbības atbalsts esot aizliegts, izņemot gadījumus, kad atbalsta programma vai individuālais atbalsta projekts atbilst Eiropas Savienības tiesību aktiem un tajos noteiktajām piemērojamām procedūrām. Noteikto atbalsta termiņa ierobežojumu – 10 gadi – esot vērtējusi arī Eiropas Komisija tās 2017. gada 24. aprīļa lēmumā valsts atbalsta lietā Nr. SA.43140 (2015/NN) “Atbalsts atjaunojamo energoresursu enerģijai un koģenerācijai” (turpmāk – Komisijas lēmums). Valsts atbalsts esot atzīts par saderīgu ar iekšējo tirgu un atbilstošu Kopienas 2001. un 2008. gada pamatnostādņēm par valsts atbalstu vides aizsardzībai. Atbilstoši minētajām pamatnostādņēm dalībvalstis varot piešķirt darbības atbalstu vienīgi līdz iekārtu pilnīgai amortizācijai saskaņā ar parastajiem grāmatvedības noteikumiem. Nevienam citam ar attiecīgajām iekārtām ražotam enerģijas veidam atbalstu piešķirt nevarot. Latvija esot apstiprinājusi, ka valsts atbalsta kopējais periods nepārsniedz šā veida aktīvu parasto amortizācijas laiku.

Atbalsts elektroenerģijas ražošanai koģenerācijā un no atjaunīgajiem energoresursiem esot paredzēts tādēļ, lai veicinātu šādas elektroenerģijas ražošanu, kompensējot tās ražotājiem izmaksas un vienlaikus nodrošinot tiem saprātīgu peļņu. Ministru kabineta uzdevums esot izstrādāt tādu kārtību, kas ne tikai veicinātu noteikta veida elektroenerģijas ražošanu, bet arī nodrošinātu to, ka visiem elektroenerģijas lietotājiem tiek piegādāta elektroenerģija par pamatotām cenām.

Ministru kabinets atsaucas uz pētījumu par investīciju atdevi, kas apliecinot, ka koģenerācijas stacijās ar jaudu līdz četriem megavatiem veiktos ieguldījumus var atgūt 10 gadu laikā. Turklāt komersants gūstot saprātīgu peļņu no šiem ieguldījumiem. Līdz ar to neesot pamata aizsargāt ražotāja vēlmi saņemt atbalstu ilgāk nekā 10 gadus, jo atbilstoši Ministru kabineta rīcībā esošajai informācijai ilgāks atbalsta periods dotu ražotājiem iespējas gūt nesamērīgi lielus kopējos gala ienākumus. Tomēr personas interese gūt peļņu neietilpstot Satversmes 105. panta tvērumā, jo šāda abstrakta iespējamība neesot uzskatāma par īpašuma tiesību objektu. Tādējādi Satversmes 105. pantā paredzētās tiesības uz īpašumu neietverot ražotāju tiesības saņemt pārmērīgu peļņu un ienākumus neierobežoti ilgā laika periodā. Attiecīgi ar apstrīdētajām normām neesot ierobežotas Pieteikuma iesniedzējas tiesības uz īpašumu.

Pieņemot, ka ar apstrīdētajām normām tomēr ir ierobežotas Satversmes 105. pantā ietvertās tiesības uz īpašumu, vajagot ņemt vērā, ka ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu un tam ir leģitīms mērķis. Proti, ierobežojums esot noteikts valsts atbalsta efektīvizēšanai, lai nodrošinātu enerģētikas politikas mērķu sasniegšanu, kā arī novērstu neierobežotu obligātā iepirkuma komponentes un galapatērētāju elektroenerģijas izmaksu pieaugumu.

Apstrīdētajās normās ietvertais pamattiesību ierobežojums esot piemērots minēto mērķu sasniegšanai. Vienlaikus ar 10 gadu termiņa noteikšanu valsts atbalstam tiekot veicināta tādu elektroenerģijas ražotāju izveide, kuri ražo elektroenerģiju augsti efektīvā koģenerācijā un elektroenerģijas ražošanā izmanto atjaunīgos energoresursus, kā arī nodrošina turpmāku stacijas darbību pēc atbalsta perioda beigām.

Aprēķinot esošā valsts atbalsta kopējo ietekmi visā atbalsta sniegšanas laikā, iegūtie rezultāti rādot, ka atbalsta nodrošināšana uz 20 gadiem nav ekonomiski pamatota, jo, ņemot vērā naudas pašreizējo vērtību, šāda atbalsta apjoms vienpadsmitajā gadā vairāku tehnoloģiju gadījumā jau ir prognozētās elektroenerģijas tirgus cenas līmenī. Tāpat arī iekšējās peļņas normas ierobežojums nesasniegto pamattiesību ierobežojuma leģitīmos mērķus tādā pašā kvalitātē, jo nenodrošinātu koģenerācijas staciju efektīvu darbību un nenovērstu nekontrolētu obligātā iepirkuma komponentes pieaugumu. Tādējādi nepastāvot citi, alternatīvi līdzekļi pamattiesību ierobežojuma leģitīmā mērķa sasniegšanai.

Termiņa noteikšana valsts atbalstam novēršot gan neefektīvu koģenerācijas staciju darbību, gan obligātā iepirkuma komponentes nekontrolētu pieaugumu elektroenerģijas galalietotājiem. Līdz ar to tiekot sabalansētas sabiedrības intereses

saņemt koģenerācijā saražotu elektroenerģiju par saprātīgu cenu un komersantu intereses atgūt veiktos ieguldījumus kopā ar atdevi no šiem ieguldījumiem.

Tiesiskais regulējums ražotājiem, kuri piedalījās obligātajā iepirkumā saistībā ar elektroenerģijas ražošanu koģenerācijā, un ražotājiem, kuri elektroenerģiju ražoja no atjaunīgajiem energoresursiem, esot bijis atšķirīgs, citstarp arī atbalsta apmēra un ilguma ziņā. Tādējādi neesot pamatota Pieteikuma iesniedzējas atsauce uz Noteikumos Nr. 262 noteikto obligātā iepirkuma ilgumu – 20 gadiem.

Pieteikuma iesniedzējas tiesības piedalīties obligātajā iepirkumā esot beigušās 2021. gada 30. novembrī. Savukārt grozījumi Noteikumos Nr. 221, ar kuriem noteikts 10 gadu atbalsta termiņš, pieņemti 2012. gada 28. augustā. No minētā izrietot, ka Pieteikuma iesniedzēja varēja pārkārtot savu komercdarbību vairāku gadu garumā, lai spētu turpināt koģenerācijas stacijas darbību arī pēc valsts atbalsta beigšanās.

Neesot konstatējams, ka Pieteikuma iesniedzējai būtu bijis pamats paļauties uz to, ka tiesiskais regulējums netiks mainīts, un, ja ir bijis, tad šāda paļaušanās neesot aizsargājama. Ņemot vērā kopējo pārejas perioda ilgumu, neesot konstatējams, ka izskatāmajā gadījumā attiecībā uz Pieteikuma iesniedzēju būtu pārkāpts tiesiskās paļāvības aizsardzības princips.

4. Pieaicinātā persona – Ekonomikas ministrija – norādījusi, ka tās viedoklis ir atspoguļots Ministru kabineta sniegtajā atbildes rakstā.

5. Pieaicinātā persona – Tieslietu ministrija – uzskata, ka valsts rīcība, mainot nosacījumus, ar kādiem saņemams valsts atbalsts elektroenerģijas ražošanai koģenerācijā, nepārkāpj tiesiskās paļāvības aizsardzības principu un nav uzskatāma par tiesību uz īpašumu ierobežojumu.

Pieteikuma iesniedzējai neesot bijis pamata paļauties uz to, ka regulējums attiecībā uz valsts atbalsta saņemšanas nosacījumiem paliks nemainīgs, it īpaši ņemot vērā diskusijas par obligātā iepirkuma sistēmas reformu. Nebūtu pamatoti un saprātīgi paļauties uz valsts atbalsta turpināšanos bezgalīgi.

Tieslietu ministrija pievienojas Ministru kabineta paustajiem argumentiem par to, kādēļ atbalstam izraudzīts tieši 10 gadu termiņš. Turklāt esot jāņem vērā, ka Noteikumi Nr. 561 izdoti citstarp saskaņā ar Elektroenerģijas tirgus likuma 30.⁴ panta trešo daļu. Noteikumu Nr. 561 68. punktā noteiktais nepārsniedzot

Elektroenerģijas tirgus likuma 30.⁴ pantā noteikto kopējā atbalsta perioda pieļaujamo maksimālo ilgumu – 20 gadus.

Nosakot 10 gadu termiņu obligātā iepirkuma tiesību īstenošanai, Ministru kabinets esot paredzējis arī saprātīgu pārejas periodu. Proti, Noteikumu Nr. 221 76. punkts noteicis, ka šo noteikumu 53.¹ punkts ir piemērojams no 2017. gada 1. jūlija. Līdz ar to nevarot uzskatīt, ka būtu pārkāpts tiesiskās paļāvības aizsardzības princips.

Savukārt apstrīdēto normu atbilstība Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 11. decembra direktīvas (ES) 2018/2001 par no atjaunojamajiem energoresursiem iegūtas enerģijas izmantošanas veicināšanu (turpmāk – Atjaunojamo energoresursu direktīva) 6. panta 1. punktam neesot vērtējama, jo šī direktīva stājusies spēkā 2018. gada 24. decembrī – pēc apstrīdēto normu pieņemšanas.

6. Pieaicinātā persona – tiesībsargs – norāda uz apstrīdēto normu iespējamo neatbilstību Satversmes 105. panta pirmajiem trim teikumiem.

Tiesībsargs uzskata, ka būtu apsverams jautājums par tiesvedības izbeigšanu prasījumā par Noteikumu Nr. 221 53.¹ punkta atbilstību Satversmes 105. pantam, jo minētā norma ir zaudējusi spēku ar jaunas tiesību normas – Noteikumu Nr. 561 68. punkta – spēkā stāšanos un vairs neaizskar Pieteikuma iesniedzējas pamattiesības.

Atbilstoši Satversmes tiesas judikatūrai obligātā iepirkuma sistēmas ietvaros jau piešķirtās tiesības ietilpstot Satversmes 105. panta tvērumā. Tomēr Satversmes 105. panta tvērumā neietilpstot tiesības gūt peļņu nākotnē, tādēļ izskatāmajā lietā esot apsverams arī tas, vai apstrīdētās normas aizskar Pieteikuma iesniedzējas tiesības uz īpašumu.

Latvijas enerģētikas politikai esot divi apakšmērķi – energoapgādes drošuma paaugstināšana un ilgtspējīgas energoapgādes veicināšana, kas ietverot atjaunīgo energoresursu izmantošanu un ražošanas efektivitātes veicināšanu. Lai nodrošinātu minēto mērķu sasniegšanu, valsts atbalsta sistēmai vajagot būt organizētai tā, lai komersanti ar valsts atbalstu varētu uzsākt elektroenerģijas ražošanu no atjaunīgajiem energoresursiem un saglabāt dzīvotspēju pēc atbalsta termiņa beigām.

Pēc tiesībsarga ieskata, Noteikumu Nr. 221 53.¹ punkts nav pieņemts tādā procedūrā, kas atbilstu labas likumdošanas principam, jo šīs normas izstrādes laikā neesot ar pētījumiem pamatota tieši 10 gadu termiņa noteikšana elektrostacijām,

kas darbojas ar jaudu zem četriem megavatiem. Savukārt Noteikumu Nr. 561 68. punkta izdošanas procesā esot ievērots labas likumdošanas princips, jo šīs normas izstrādes laikā Ministru kabineta rīcībā bijuši pētījumi par 10 gadu termiņu. Turklāt šāds valsts atbalsta termiņš esot saskaņots ar Komisijas lēmumu. Līdz ar to neesot pamatota Pieteikuma iesniedzējas atsauce uz Atjaunojamo energoresursu direktīvas 6. panta 1. punktu.

Apstrīdētajās normās ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis esot demokrātiskas valsts iekārtas aizsardzība un sabiedrības labklājība, kas izpaužoties kā elektroenerģijas kopējās cenas pieauguma ierobežošana, tautsaimniecības konkurētspējas sekmēšana un atjaunīgo energoresursu efektīva apgūšana.

Pamattiesību ierobežojums esot piemērots leģitīmā mērķa sasniegšanai, jo samazinot elektroenerģijas galalietotāju izdevumus par elektroenerģiju. Tomēr neesot pārlicības par to, ka nepastāv saudzējošāki līdzekļi leģitīmā mērķa sasniegšanai, piemēram, iespēja stingrāk kontrolēt ražotājus.

Pieaugot elektroenerģijas cenai, obligātā iepirkuma komponente galalietotāju elektroenerģijas rēķinos samazinoties. Savukārt no atjaunīgajiem energoresursiem iegūtās elektrības izmaksas joprojām esot salīdzinoši lielas. Ekonomikas ministrijas informatīvajā ziņojumā “Par risinājumiem obligātā iepirkuma mehānisma atcelšanai un ilgtspējīgai atjaunojamās enerģijas ražošanai” secināts, ka tehnoloģijas, kādas uzstādītas stacijās, kuras atbalstu saņem obligātā iepirkuma mehānisma ietvaros, neļauj ar elektroenerģijas cenas pašizmaksu konkurēt vairumtirgū. Līdz ar to pēc obligātā iepirkuma mehānisma atcelšanas esot nepieciešams tāds mehānisms, kas ļautu šīm stacijām turpināt darbu. Neesot iespējams izvērtēt un pārrēķināt Pieteikuma iesniedzējas un Ministru kabineta norādītos ekonomiskos datus. Tomēr tieši individuālie apsvērumi par to, kāpēc Pieteikuma iesniedzējai nav izdevies atpelnīt investīcijas, esot būtiski konstitucionālās sūdzības izskatīšanā.

7. Pieaicinātā persona – Būvniecības valsts kontroles birojs – uzskata, ka apstrīdētās normas atbilst Satversmes 105. pantam.

Izmaksas par obligātā iepirkuma komponenti sedzot galalietotāji. Tādējādi elektroenerģijas obligātais iepirkums darbojoties nevis kā investīciju finansējums elektrostacijas izveidei un darbības nodrošināšanai, bet gan kā garantēts maksājums elektrostacijas darbības laikā. Līdz ar to visus riskus, tostarp tos, kas saistīti ar elektrostacijas izveidi un likumīgu darbību, uzņemoties komersants.

Tiesības pārdot elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros esot valsts atbalsts, kas ražotājam sniedzot zināmas priekšrocības un zināmā mērā ierobežojot konkurenci. Tiesības saņemt šo atbalstu neesot absolūtas, bet esot priekšrocība, kas izmantojama tikai ar tādu nosacījumu, ka tiesību normās noteiktie priekšnoteikumi ir izpildīti pēc būtības.

Tiesiskās paļāvības aizsardzības princips neizslēdzot iespēju grozīt pastāvošu tiesisko regulējumu. Tomēr likumdevējam, grozot tiesību normas, vajagot ņemt vērā tās tiesības, uz kuru saglabāšanu vai īstenošanu personai var būt izveidojusies paļāvība. Taču izskatāmajā gadījumā Pieteikuma iesniedzējai pēc būtības netiekot atņemtas tiesības veikt konkrētā veida uzņēmējdarbību, proti, tā joprojām esot tiesīga pārdot elektroenerģiju brīvajā tirgū.

Apstrīdētās normas esot izdotas tādā procedūrā, kas atbilstot labas likumdošanas principam, jo esot notikušas konsultācijas ar nozares pārstāvjiem, kā arī Noteikumu Nr. 221 anotācijā esot pamatota obligātā iepirkuma termiņa noteikšanas nepieciešamība.

Ar apstrīdētajām normām esot sabiedrības interesēs novērsts obligātā iepirkuma komponentes neierobežots pieaugums un tādējādi nodrošināts tas, ka elektroenerģijas galalietotāji saņem elektroenerģiju par pamatotām cenām. Līdz ar to apstrīdētajās normās ietvertais pamattiesību ierobežojums esot piemērots tā leģitīmā mērķa sasniegšanai.

Valsts atbalsta pieejamība esot atkarīga gan no ražotāja rīcības, gan politiskajiem lēmumiem, gan citiem apstākļiem, tostarp Eiropas Savienības tiesībām. Ražotāja paļaušanās uz nemainīgu vai nezināmi ilgu stabilu finanšu plūsmu neesot aizsardzības vērtā.

8. Pieaicinātā persona – biedrība “Ārvalstu investoru padome Latvijā” (turpmāk – Ārvalstu investoru padome Latvijā) – norāda uz valsts atbalsta ietekmi uz konkurenci un investīciju vidi Latvijā.

Gan valsts atbalsta sniedzējam, gan arī tā saņēmējam esot savstarpējs pienākums iesaistīties ne tikai valsts atbalsta instrumentam izvirzītā mērķa sasniegšanā, bet arī tādas pārliecības veidošanā, ka valsts atbalsts tiek saņemts tik lielos apmēros un tik ilgi, cik tas ir attaisnojams ar šā atbalsta sniegšanas mērķi un vienlaikus savienojams ar atvērta tirgus darbību brīvas konkurences apstākļos. Ievērojot šo pieeju, valsts atbalsts tā saņēmējam esot sniedzams, vienlaikus izpildoties vismaz šādiem diviem kritērijiem: (a) atbalsta saņēmēja īstenošana komercdarbība dod saprātīgi iespējamu pienesumu atbalsta instrumentam izvirzītā

mērķa sasniegšanā, un (b) atbalsta saņēmēja komercdarbība ar laiku sasniedz tādu pakāpi, kas ir pietiekama, lai atbalsta saņēmējs turpmāk darbotos un konkurētu atklātā tirgū jau bez valsts atbalsta.

Valsts atbalsts parasti esot vērsts uz to, lai komersants uzņemtos iniciatīvu iesaistīties tirgū ar projektu, ko tas citādi, proti, bez valsts atbalsta, neuzņemtos. Taču valsts atbalsta pašpietiekams un vispārējs mērķis nedrīkstot būt valsts atbalsta sniegšana tādiem komersantiem, kuri jau projekta uzsākšanas laikā ir ieinteresēti darboties tirgū tikai tik ilgi, kamēr saņem valsts atbalstu.

Valsts atbalsta instruments nevarot tikt izstrādāts un ieviests ar nodomu garantēt atbalsta saņēmējam, ka tas noteiktā laika periodā gūs peļņu paša iecerētā apmērā, ka tā komercdarbība nebūs pakļauta riskiem un tas necietīs zaudējumus. Valsts atbalsts neesot tāds instruments, ar kura palīdzību komersants šā atbalsta saņemšanas laikā varētu iesaistīties beztermiņa, bezriskā un garantētas peļņas komercdarbībā.

Obligātā iepirkuma sistēma Latvijā esot viens no iemesliem, kura dēļ uzticība investīciju videi degradējas. Šī sistēma kopumā esot raksturojama kā tāda, kas ne tās izveides laikā, ne arī neskaitāmo grozījumu un konceptuālo izmaiņu rezultātā nav bijusi vērsta uz tāda valsts atbalsta īstenošanu, kas motivētu komersantus uzsākt efektīvu un pārdomātu komercdarbību ar mērķi turpināt šo komercdarbību arī pēc tam, kad valsts atbalsts vairs nebūs pieejams.

Valsts atbalsts kopumā esot bijis dāsns. Ja tas ir ticis kombinēts ar siltumenerģijas pārdošanu par pašizmaksu, tad šāda rīcība siltumapgādes tirgū esot bijusi atbalsta saņēmēja apzināta izvēle. Normatīvais regulējums liedzis pārdot siltumenerģiju zem pašizmaksas, taču neesot noteicis obligātu pienākumu pārdot to par pašizmaksu. Ja siltumenerģija būtu pārdota par tirgus cenu, tad nebūtu pieļauts siltumapgādes tirgus kropļojums un nebūtu apzināti mazināts iekšējās peļņas normas aprēķins, ko valsts atbalsta spēkā esības periodā spēj dot konkrētais projekts. Nedz valsts, nedz arī kāds cits neesot atbildīgs par komersanta izvēli apzināti rīkoties pretēji savas komercdarbības un peļņas gūšanas interesēm.

9. Pieaicinātā persona – biedrība “Latvijas Atjaunojamās enerģijas federācija” (turpmāk – Latvijas Atjaunojamās enerģijas federācija) – uzskata, ka apstrīdētās normas nesamērīgi ierobežo Pieteikuma iesniedzējas tiesības uz īpašumu un tāpēc neatbilst Satversmes 105. pantam.

Neesot iespējams secināt, vai termiņa noteikšana obligātā iepirkuma tiesību īstenošanai veicinājusi elektroenerģijas ražošanas efektivitāti, jo to ietekmējot

dažādi aspekti. Turklāt esot būtiski, ka tādi ražotāji kā Pieteikuma iesniedzēja, kas termiņa noteikšanas brīdī jau bija uzcēluši koģenerācijas stacijas, neesot varējuši pielāgoties jaunajiem nosacījumiem tādā pašā mērā kā ražotāji, kuri nebija uzbūvējuši savas koģenerācijas stacijas un tātad varēja pārdomāt savus biznesa plānus.

Pastāvot šaubas par to, vai ar obligātā iepirkuma termiņa noteikšanu var samazināt pārmērīgas galalietotāju izmaksas, jo tās arī ietekmējot vairāki faktori – pievienotās vērtības nodoklis, atbalsts par elektrostacijā uzstādīto jaudu, kā arī sadales un pārvades tīkla tarifs. Atbalsts koģenerācijas elektrostacijām veidojot salīdzinoši ierobežotu daļu no galalietotāju izmaksām. Turklāt atsevišķi ražotāji dažādu apstākļu dēļ vairs nepārdodot elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros neatkarīgi no ierobežotā atbalsta termiņa iestāšanās.

Ekonomiski pamatoti būtu ražotājiem, kuru iekšējās peļņas norma visā atbalsta periodā ir bijusi būtiski zemāka par 9 %, piešķirt valsts atbalstu 20 gadu garumā, lai arī tie varētu gūt samērīgu peļņu.

10. Pieaicinātā persona – Latvijas Zinātņu akadēmijas īstenā locekle Dr. oec. Raita Karnīte – vērš uzmanību uz nepieciešamību pamatot noteikto valsts atbalsta termiņu ar precīziem aprēķiniem.

Eiropas Savienības tiesību aktos nostiprinātie valsts atbalsta principi Latvijā esot ieviesti pakāpeniski, pilnveidojot valsts atbalsta mehānismu pirms tā apstiprināšanas Eiropas Komisijā 2017. gadā.

Atbilstoši elektrostacijas darbības efektivitātes noteikšanas formulai, kas ietverta Noteikumos Nr. 561, valsts atbalsta termiņš pats par sevi, citiem apstākļiem nemainoties, komersantu darbības efektivitāti neietekmējot. Lai arī saīsināts valsts atbalsta termiņš varot mudināt komersantu paaugstināt darbības efektivitāti, lai atgūtu investīcijas valsts atbalsta laikā, tomēr tā neesot likumsakarība.

Ja citi apstākļi nemainīsies, tad, saīsinot atbalsta termiņu un nemainot valsts atbalsta noteikšanas kārtību, galalietotāju, tostarp citu uzņēmēju, kopējās izmaksas par elektroenerģijas patēriņu samazināšoties. Tomēr neesot ieteicams valsts atbalsta termiņu vērtēt tikai no izmaksu ekonomijas skatpunkta. Tāpat neesot ieteicams mainīt valsts atbalsta perioda ilgumu stacijām, ar kurām jau ir noslēgti līgumi par valsts atbalstu uz ilgāku laika periodu. Valsts atbalsta perioda ilgumu esot vēlams saskaņot ar pamatlīdzekļu atmaksāšanās ilgumu. Arī līgumos

noteiktajos termiņos valsts atbalsts varot tikt samazināts līdz nullei, ja tas atbilst pārkompensēšanas aprēķiniem.

Ekonomiski pamatots risinājums būtu tāds, ka konkrētam elektroenerģijas ražotājam tiek noteikts stabils un nemainīgs valsts atbalsta saņemšanas periods. Koģenerācijas stacijām šā perioda ilgumu varot noteikt atbilstoši elektroenerģiju un siltumu ražojošo iekārtu pilnīgas amortizācijas laikam vai pamatojoties uz ekonomiskiem iekārtu atmaksāšanās laika aprēķiniem. Ekonomiski pamatotu valsts atbalsta termiņu varot noteikt, zinot konkrētos apstākļus attiecīgajā nozarē un veicot precīzus aprēķinus. Investīciju atgūšanas periods neesot konstants un nemainīgs lielums. Tas esot atkarīgs no nozares, izmantotajiem energoresursiem un tehnoloģijas, investīciju apjoma un citiem apstākļiem, un, galvenais, no investīciju atdeves. Vienkāršots aprēķins liecinot, ka 10 gadu periodā, saņemot valsts atbalstu, komersants var atgūt veiktās investīcijas tikai tad, ja tā iekšējās peļņas norma ir 12 %.

11. Pieaicinātā persona – Dr. iur. Māris Onževs – norāda uz tiesiskās paļāvības aizsardzības principa piemērošanas aspektiem.

Kontinentālās Eiropas tiesību telpā tiek uzskatīts, ka iepriekš nodibinātu tiesisko attiecību ietekmēšana, radot tiesību normu adresātiem nelabvēlīgākas tiesiskās sekas, nekā bija noteikts iepriekš, ir izvērtējama tiesiskās paļāvības aizsardzības principa gaismā. Šāda tiesiskās paļāvības aizsardzība esot attiecināma uz visām iespējamām iepriekš nodibinātu (ievadītu) tiesisko attiecību izmaiņām, piemēram, uz likumdevēja jau piešķirtu beztermiņa vai terminētu finansiālu labumu samazināšanu.

Vispār likumdevējs esot tiesīgs noteikt īsāku termiņu jau izveidotām tiesiskajām attiecībām, ja attiecīgi normatīvo aktu grozījumi nav pieņemti ar atpakaļvērstu spēku laikā un ir ievērots samērīguma princips, proti, ir nodrošināts līdzsvars starp sabiedrības interesēm un tiesību normas adresāta ekonomiskajām vai cita veida tiesiski aizsargājamām interesēm, kas radušās pirms izmaiņu veikšanas.

Konkrētajā situācijā Noteikumu Nr. 221 53.¹ punktam esot tūlītējs spēks, jo valsts atbalsta ierobežošana paredzēta tikai nākotnē – pēc 10 gadu atbalsta termiņa beigām. Ja tiesību normas paredzētu, ka no ražotājiem ir atprasāms vēl pirms 2012. vai 2017. gada, kad Noteikumu Nr. 221 53.¹ punktu varēja sākt piemērot, izmaksātais valsts atbalsts, tad būtu konstatējams, ka attiecīgajiem grozījumiem ir atpakaļvērstas spēks, un tie, visticamāk, būtu prettiesiski. Tā kā finansiālā atbalsta

atcelšana tiekot īstenota tikai no noteikta brīža nākotnē, Ministru kabinets neesot ietekmējis jau pabeigtas tiesiskās attiecības.

Līdz ar to esot būtiski izvērtēt apstrīdēto normu atbilstību samērīguma principam. Pieteikuma iesniedzējas izvirzītie ekonomiskie argumenti, kas balstīti uz kapitālieguldījumu iekšējās peļņas normas analīzi, neesot vienīgais iespējamais veids, kā pārbaudīt iespējamo Pieteikuma iesniedzējas tiesiskās paļāvības aizskārumu.

Ja vien Pieteikuma iesniedzējai apstrīdēto normu dēļ nav radušās tiešas negatīvas sekas attiecībā uz to līdzekļu atdošanu, kuri ir saņemti no Eiropas Savienības fondiem, tad neesot pamata uzskatīt, ka apstrīdētās normas ir prettiesiskas.

12. Pieaicinātā persona – Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes doktorante Mg. iur. Zane Norenberga – vērš uzmanību uz Eiropas Komisijas lomu Pieteikuma iesniedzējai piešķirtā valsts atbalsta atzīšanā par saderīgu ar iekšējo tirgu.

Valsts atbalsta regulējums izrietot no Līguma par Eiropas Savienības darbību (turpmāk – LESD).

Komisijas lēmumā norādīts, ka tas attiecas uz atbalstu, kas piešķirts laikposmā no 2007. gada 1. jūlija līdz 2012. gada 31. decembrim. Līdz ar to Eiropas Savienības tiesiskais regulējums valsts atbalsta jomā izskatāmajā gadījumā esot piemērojams un Komisijas lēmums attiecoties uz Pieteikuma iesniedzējai piešķirto valsts atbalstu visā tā saņemšanas periodā.

Ievērojot LESD 107. un 108. pantu, esot atzīstams, ka ar iekšējo tirgu nav saderīgs nekāds atbalsts, ja vien Eiropas Komisija, pamatojoties uz LESD 107. pantā noteiktajiem kritērijiem, neatzīst valsts atbalstu par saderīgu ar iekšējo tirgu. Visi plāni piešķirt vai mainīt atbalstu esot jādara zināmi Eiropas Komisijai laikus, lai tā varētu iesniegt savas piezīmes. Attiecīgā dalībvalsts nevarot uzsākt pašas ierosinātu pasākumu īstenošanu, kamēr šī procedūra nav beigusies ar galīgo lēmumu.

Eiropas Savienības Tiesas prakse, kas pastāvējusi arī laikā, kad Pieteikuma iesniedzējai tika piešķirts valsts atbalsts, esot tāda, ka valsts atbalsta kontrole, ko Eiropas Komisija veic saskaņā ar LESD 108. pantu, ir obligāta un ražotājiem, kas saņem valsts atbalstu, principā tiesiskā paļāvība uz šā atbalsta likumību var rasties tikai tad, ja tas ticis piešķirts, ievērojot LESD 108. pantā paredzēto procedūru. Rūpīgam uzņēmējam parasti būtu jāpārlicinās, vai šī procedūra ir ievērota.

Apstrīdētās normas esot atzīstamas par tādām, kas nepieciešamas Eiropas Savienības pieņemto aktu īstenošanai. Tā kā sākotnējais nacionālais regulējums neierobežoja valsts atbalsta termiņu, tas esot bijis pretrunā ar Eiropas Savienības tiesisko regulējumu. Pieteikuma iesniedzējai nevarējusi rasties tiesiskā palāvība, kas balstīta prettiesiskās tiesību normās. Tādējādi apstrīdētās normas nepārkāpjot tiesiskās stabilitātes un noteiktības principus.

Ja apstrīdētās normas netiktu pieņemtas, valsts atbalsts būtu uzskatāms par prettiesisku un Pieteikuma iesniedzējai tas būtu jāatmaksā. Tādā gadījumā, iespējams, Pieteikuma iesniedzējas intereses, lai gan tiesiski, bet būtu skartas vairāk, nekā tās tika skartas, pieņemot apstrīdētās normas.

Papildus Zane Norenberga vērš uzmanību uz to, ka konkurences tiesības, tostarp attiecībā uz valsts atbalstu vides aizsardzībai, aizsargā efektīvu konkurentu intereses. Pretēji kopējā tirgus interesēm būtu tas, ka ar publiskiem līdzekļiem tiktu atbalstīti tādi tirgus dalībnieki, kuru izraudzītais komercdarbības veids nav peļņu nesošs konkrētā tirgus specifikas un regulējuma dēļ.

Iekšējās peļņas normas maksimālās vērtības noteikšana 9 % apmērā novēršot pārkompensāciju, taču tas nenozīmē, ka jebkura iekšējās peļņas normas vērtība, kas zemāka par 9 %, būtu vērtējama pozitīvi. Ja iekšējās peļņas normas vērtība ir zema, tas varot liecināt par to, ka ražošanas process ir neefektīvs. Pieteikuma iesniedzējas iekšējās peļņas normas aprēķins 20 gadu periodam esot uz pusi mazāks, nekā pieļauj tiesiskais regulējums.

Tāpat esot jāņem vērā, ka ražotājs, kurš ražo elektroenerģiju koģenerācijas procesā, darbojas gan elektroenerģijas tirgū, gan siltumenerģijas tirgū. Šķērssubsidēšana no tirgus, kurā tiek saņemts valsts labums, proti, no elektroenerģijas tirgus, uz tirgu, kurā tas netiek saņemts, – siltumenerģijas tirgu – esot aizliegta. Pieteikuma iesniedzējas argumentācija, ka valsts atbalsts tai devis iespēju samazināt siltumenerģijas cenas, liecinot par iespējamu izmaksu attiecināšanas problemātiku, kas savukārt ietekmējot kopējo koģenerācijas stacijā ieguldīto investīciju atpelnīšanās periodu. Līdz ar to esot iespējams, ka Pieteikuma iesniedzējas nespēja atgūt veiktās investīcijas un gūt saprātīgu peļņu 10 gadu periodā ir saistīta ar citiem konkurences tiesību pārkāpumiem un cenu politiku saistītajā tirgū.

Atjaunojamo energoresursu direktīvas 6. panta 1. punktā esot atsauce uz LESD 107. pantu, proti, šī direktīva neattiecoties uz pielāgojumiem, kas vajadzīgi, lai tiktu ievērots LESD 107. pants. Obligātā iepirkuma termiņa ieviešana esot šāds

pielāgojums, un tādēļ Atjaunojamo energoresursu direktīvas 6. panta 1. punkts izskatāmajā gadījumā neesot piemērojams.

13. Pieaicinātā persona – Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes doktorante LL.M. Viktorija Soņeca – norāda, ka apstrīdētās normas faktiski radot tiesiskās paļāvības aizsardzības principa pārkāpumu.

Ministru kabinets esot apzinājies, ka Noteikumu Nr. 221 53.¹ punkts varētu radīt problēmjaūtājumus kontekstā ar tiesiskās paļāvības aizsardzības principu, kā arī ārvalstu investīcijām. Esot jāņem vērā tas, ka Noteikumu Nr. 221 53.¹ punkta izstrādes procesā nebija nodrošināta sabiedrības līdzdalība. Konkrētajā gadījumā sabiedrības līdzdalība esot bijusi nodrošināma ar sabiedrības informēšanu un uzklauššanu. Turklāt Noteikumu Nr. 604 anotācija nesaturot skaidrojumu par izraudzīto 10 gadu termiņu – tā neatbildot uz jautājumiem, kādēļ noteikts tieši šāds termiņš un kādēļ likumdevējs piešķīris tiesību normai tūlītēju spēku, tādējādi faktiski pārkāpjot tiesiskās paļāvības aizsardzības principu.

Izskatāmajā lietā esot vērtējams tas, vai termiņš obligātā iepirkuma tiesību īstenošanai ir noteikts tādēļ, ka bija nepieciešams nodrošināt atbilstību Eiropas Savienības tiesiskajam regulējumam. Tāpat esot vērtējams tas, vai valsts ir noteikusi pienācīgu pārejas periodu termiņa ieviešanai. No Noteikumu Nr. 604 anotācijas neizrietot atbilde uz jautājumu, kāpēc izraudzīts tieši piecus gadus ilgs pārejas periods.

Eiropas Komisija esot atzinusi par saderīgu valsts atbalstu obligātā iepirkuma veidā kopumā 20 gadu periodam. Komisijas lēmumā ietvertā norāde uz 10 gadu termiņu koģenerācijas stacijām ar jaudu zem četriem megavatiem neesot būtiska, jo Eiropas Komisija vērtējot valsts atbalsta saderību ar iekšējo tirgu, nevis tā sniegšanas termiņu.

Eiropas Savienības tiesiskais regulējums nenosakot konkrētus piešķiramā valsts atbalsta termiņus, bet valsts atbalsts esot saskaņojams ar Eiropas Komisiju. Esot jāņem vērā arī Atjaunojamo energoresursu direktīvas 6. panta 1. punktā noteiktais, proti, dalībvalstīm esot jānodrošina, ka atjaunojamās enerģijas projektiem piešķirtā atbalsta līmeni un ar atbalstu saistītos nosacījumus nepārskata tā, ka tiktu negatīvi ietekmētas jau piešķirtās tiesības un apdraudēta jau atbalstīto projektu ekonomiskā dzīvotspēja.

Valsts atbalsta sniegšanas termiņa noteikšana esot katras dalībvalsts kompetencē un atkarīga no katras dalībvalsts atjaunīgās enerģijas potenciāla.

14. Pieaicinātā persona – Mg. iur. Solvita Harbaceviča – vērš uzmanību uz to, ka lietas pamatā ir Eiropas Savienības tiesību institūts – valsts atbalsts –, tādēļ esot nepieciešams paturēt prātā vairākas valsts atbalsta regulējuma pamatnostādnes Eiropas Savienībā.

Saskaņā ar LESD nosacījumiem valsts atbalsts esot aizliegts, ja vien tas nav atļauts. Atbilstoši Eiropas Savienības Tiesas judikatūrai komersantam pēc būtības neesot tiesību uz valsts atbalstu, ja vien tas netiek piešķirts noteiktu apstākļu dēļ. Turklāt tā esot pilnīgi normāla prakse, ka kāda no valsts atbalsta shēmām tiek atcelta vai grozīta. Tas varot tikt darīts, piemēram, tad, ja tiek konstatēts, ka attiecīgā shēma nav pietiekami efektīva definēto mērķu sasniegšanā, vai tādēļ, ka situācija Eiropas Savienības iekšējā tirgū ir mainījusies. Ņemot vērā minēto, esot apšaubāms tas, ka valsts atbalsta jomā tiesības uz īpašumu varētu tikt analizētas to klasiskajā izpratnē.

Saskaņā ar Eiropas Savienības Tiesas judikatūru tiesības atsaukties uz tiesiskās paļāvības aizsardzības principu esot ikvienai privātpersonai, kurai Savienības iestāde, dodot tai precīzus solījumus, ir radījusi pamatotu paļāvību. Par šādiem solījumiem esot uzskatāma jebkādā veidā paziņota konkrēta, beznosacījumu un saskaņota informācija. Turklāt šiem solījumiem esot jāizriet no kompetentiem un uzticamiem avotiem un tiesisko paļāvību varot radīt tikai tādas garantijas, kas atbilst piemērojamām tiesību normām. Ja rūpīgs un piesardzīgs komersants var paredzēt tāda Eiropas Savienības pasākuma pieņemšanu, kas var skart tā intereses, tad tas uz tiesiskās paļāvības aizsardzības principu nevarot atsaukties tad, kad attiecīgais pasākums ir pieņemts. Visbeidzot, ja Eiropas Savienības iestādes ir radījušas tādu situāciju, kurā privātpersonai var rasties tiesiskā paļāvība, tā tomēr varot tikt izslēgta, ja attiecīgā iestāde pierāda, ka pastāv sevišķi svarīgas sabiedrības intereses, kas prevalē pār skartajām privātajām interesēm.

Secinājumu daļa

15. Ministru kabinets uzskata, ka tiesvedība lietā ir izbeidzama, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu, jo apstrīdētās normas Pieteikuma iesniedzējai neradot Satversmes 105. pantā ietverto pamattiesību aizskārumu.

Ja lietā ir izteikti argumenti, kas varētu būt pamats tiesvedības izbeigšanai, tie ir jāizvērtē visupirms (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2016. gada 27. jūnija sprieduma lietā Nr. 2015-22-01 12. punktu*).

Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmā daļa noteic, ka konstitucionālo sūdzību var iesniegt ikviena persona, kura uzskata, ka tai Satversmē ietvertās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai (*sk. Satversmes tiesas 2016. gada 23. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2016-02-01 7. punktu*). Atbilstoši Satversmes tiesas likumam personas pamattiesību aizskārums ir konstatējams, ja: pirmkārt, personai Satversmē ir ietvertas konkrētās pamattiesības; otrkārt, tieši apstrīdētā norma aizskar personai Satversmē ietvertās pamattiesības (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2020. gada 30. decembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2020-08-01 11. punktu*).

Līdz ar to Satversmes tiesa visupirms izvērtēs, vai konkrētajā gadījumā ar apstrīdētajām normām ir aizskartas tādas Pieteikuma iesniedzējas pamattiesības, kas ietilpst Satversmes 105. panta tvērumā.

16. Pieteikuma iesniedzēja apstrīd gan Noteikumu Nr. 221 53.¹ punkta skaitļa un vārda “10 gadus”, gan Noteikumu Nr. 561 68. punkta skaitļa un vārda “10 gadus” atbilstību Satversmes 105. pantam. Tādējādi Satversmes tiesai, arī lemjot par iespējamo tiesvedības izbeigšanu izskatāmajā lietā, ir jānosaka efektīvākā pieeja šā jautājuma izlemšanai.

Noteikumu Nr. 221 53.¹ punkts noteica termiņu – 10 gadi no dienas, kad iestājas viens no šā punkta 1. vai 2. apakšpunktā minētajiem gadījumiem –, kurā tirgotājs no komersanta, kurš saņēmis tiesības pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros un kura koģenerācijas elektrostacijas vai atsevišķas šīs elektrostacijas koģenerācijas iekārtas uzstādītā elektriskā jauda nepārsniedz četrus megavatus, iepērk koģenerācijas procesā saražoto elektroenerģiju. Tādu pašu termiņu, kurā tirgotājs no komersanta iepērk koģenerācijas procesā saražoto elektroenerģiju un kura sākums sakrīt ar Noteikumos Nr. 221 minētajiem nosacījumiem, paredz arī Noteikumu Nr. 561 68. punkts. Turklāt gan Noteikumi Nr. 221, gan Noteikumi Nr. 561 ir izdoti, pamatojoties arī uz Elektroenerģijas tirgus likuma 28. panta otro daļu, un nosaka kārtību, kādā ražotāji, kuri koģenerācijā izmanto gan fosilos, gan atjaunīgos energoresursus, var iegūt tiesības pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros.

Līdz ar to Noteikumu Nr. 221 53.¹ punkts un Noteikumu Nr. 561 68. punkts regulē vienas un tās pašas tiesiskās attiecības un izskatāmajā lietā pēc būtības ir apstrīdēta viena tiesību norma – 10 gadu termiņš obligātā iepirkuma tiesību īstenošanai.

Līdz ar to Satversmes tiesa Noteikumu Nr. 221 53.¹ punkta un Noteikumu Nr. 561 68. punkta skaitli un vārdu “10 gadus” (turpmāk kopā arī – apstrīdētā norma) vērtēs kā vienu tiesību normu.

17. Satversmes 105. pants nosaka: “Ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību.”

Izskatāmā lieta neattiecas uz īpašuma piespiedu atsavināšanu sabiedrības vajadzībām, tāpēc Satversmes tiesai ir jāizvērtē, vai ar apstrīdēto normu ir ierobežotas tādas Pieteikuma iesniedzējas pamattiesības, kas ietilpst Satversmes 105. panta pirmajos trijos teikumos ietvertu īpašuma tiesību tvērumā.

17.1. Ar tiesībām uz īpašumu Satversmes 105. panta izpratnē saprotamas visas mantiska rakstura tiesības, kuras persona var izlietot par labu sev un ar kurām tā var rīkoties pēc savas gribas, tostarp personas ekonomiskās intereses, kas saistītas ar komercdarbības veikšanu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2020. gada 12. februāra sprieduma lietā Nr. 2019-05-01 17.1. punktu*).

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka tiesības uz īpašumu ietver līgumu tiesības ar ekonomisku vērtību (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 20. aprīļa lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2009-100-03 8.2. punktu*). Tiesības uz īpašumu aizsargā arī ar Ekonomikas ministrijas izdoto administratīvo aktu un ar publisko tirgotāju noslēgto līgumu piešķirtās tiesības pārdot saražoto elektroenerģiju par paaugstinātu cenu (*sk. Satversmes tiesas 2015. gada 3. jūlija sprieduma lietā Nr. 2014-12-01 14.1. punktu un 2021. gada 28. maija lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2020-52-01 13.1. punktu*).

17.2. Atbilstoši Satversmes vienotības principam Satversmes tiesai, lai gan izskatāmā lieta ir ierosināta par apstrīdētās normas atbilstību vienīgi Satversmes 105. pantam, jāņem vērā arī vispārējie tiesību principi un citās Satversmes normās ietvertās tiesības, tostarp Satversmes 1. panta tvērumā ietilpstošais no demokrātiskas tiesiskas valsts pamatnormas atvasinātais tiesiskās paļāvības aizsardzības princips (*sk. Satversmes tiesas 2018. gada 18. decembra sprieduma*

lietā 2016-04-03 18.3. punktu). Tiesiskās palāgvības aizsardzības princips prasa aizsargāt palāgvību, kas personai radusies uz noteiktu tās tiesību saglabāšanu vai īstenošanu (sk. *Satversmes tiesas 2010. gada 15. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2009-88-01 15. punktu*).

Tiesiskās palāgvības aizsardzības principam var būt nozīme, nosakot arī to, vai apstrīdētā norma skar tādas tiesības, kas uzskatāmas par īpašuma tiesību objektu Satversmes 105. panta pirmo triju teikumu izpratnē, jo šā panta tvērumā ietilpst arī tādas mantiska rakstura tiesības, uz kurām personai ir radusies tiesiskā palāgvība (sal. sk. *Satversmes tiesas 2018. gada 18. decembra sprieduma lietā Nr. 2016-04-03 18.5. punktu*). Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi: lai konstatētu, vai tiesības uz īpašumu ir ierobežotas, nozīme var būt tiesiskās palāgvības aizsardzības principam (sk., piemēram, *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1995. gada 20. novembra sprieduma lietā “Pressos Compania Naviera S.A. and Others v. Belgium”, pieteikums Nr. 17849/91, 31. punktu*).

Apstrīdētā norma attiecas uz valsts atbalstu elektroenerģijas ražotājam obligātā iepirkuma sistēmas ietvaros. Obligātā iepirkuma sistēma ir valsts atbalsta mehānisms, atbilstoši kuram ar attiecīgas atļaujas saņemšanu elektroenerģijas ražotājam tiek piešķirtas tiesības pārdot elektroenerģiju par noteiktu tarifu (sk. *Satversmes tiesas 2022. gada 27. oktobra sprieduma lietā Nr. 2021-31-0103 20. punktu*). Latvijā valsts atbalsts obligātā iepirkuma veidā tiek īstenots, ievērojot prasības, kas izriet no Eiropas Savienības tiesību aktiem vai nu saistībā ar elektroenerģijas ražošanu koģenerācijā, vai arī elektroenerģijas ražošanu, izmantojot atjaunīgos energoresursus (sal. sk. *Satversmes tiesas 2019. gada 18. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2018-16-03 10. punktu*).

Latvijai, apzinoties Satversmes 68. panta otrajā daļā ietverto Eiropas Savienības tiesību pārākumu un pieņemot un piemērojot nacionālās tiesību normas, ir jāņem vērā demokrātiju stiprinoši Eiropas Savienības tiesību akti un Eiropas Savienības Tiesas judikatūrā nostiprinātā to interpretācija (sal. sk. *Satversmes tiesas 2019. gada 6. marta sprieduma lietā Nr. 2018-11-01 16.2. punktu*). Eiropas Savienības Tiesa ir atzinusi, ka tad, kad dalībvalstis nosaka pasākumus Eiropas Savienības tiesību īstenošanai, tām jāievēro arī tiesiskās palāgvības aizsardzības princips. Tiesības atsaukties uz šo principu ir ikvienam tiesību subjektam, kuram kāda valsts iestāde radījusi pamatotas cerības, kas balstītas uz konkrētiem solījumiem (sal. sk. *Eiropas Savienības Tiesas 2019. gada 11. jūlija sprieduma apvienotajās lietās C-180/18 u. c. “Agrenergy” 28., 29. un 31. punktu*).

Tādējādi izskatāmajā lietā, nosakot to, vai ar apstrīdēto normu ir ierobežotas tādas Pieteikuma iesniedzējas tiesības, kas ietilpst Satversmes 105. panta pirmajos trijos teikumos ietvertu tiesību uz īpašumu tvērumā, nozīme ir arī tiesiskās palāvības aizsardzības principam.

18. Lai izvērtētu, vai pastāv Satversmes 105. panta pirmajos trijos teikumos ietvertu tiesību uz īpašumu ierobežojums, nepieciešams noskaidrot, vai un kas izskatāmajā lietā uzskatāms par īpašuma tiesību objektu un vai apstrīdētā norma šīs tiesības ierobežo.

Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka ar apstrīdēto normu tai piešķirtajām tiesībām pārdot elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros esot noteikts konkrēts termiņš, proti, 10 gadi, un tādējādi tai esot ierobežotas Satversmes 105. panta pirmajos trijos teikumos ietvertās tiesības uz īpašumu. Pieteikuma iesniedzēja neesot paļāvusies uz bezgalīgi ilgu valsts atbalstu obligātā iepirkuma komponentes formā, tomēr esot paļāvusies uz vismaz 20 gadus ilgu atbalsta periodu, jo tiesiskais regulējums, kas bija spēkā pirms apstrīdētās normas izdošanas, vispār neesot paredzējis termiņu obligātā iepirkuma tiesību īstenošanai.

Ekonomikas ministrija 2009. gada 16. jūlijā pieņēma lēmumu, ar kuru Pieteikuma iesniedzējai tika piešķirtas tiesības pārdot koģenerācijas elektrostacijā saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros. Secīgi 2009. gada 3. decembrī un 2012. gada 4. septembrī Ekonomikas ministrija pieņēma vēl divus lēmumus, ar kuriem katrs iepriekšējais lēmums tika atcelts, piešķirot Pieteikuma iesniedzējai tiesības pārdot koģenerācijas procesā saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros jau lielākā apmērā (*sk. lietas materiālu 11. sēj. 90.–101. lp.*). Laikā, kad tika izdoti minētie administratīvie akti, tiesību normas neparedzēja termiņu obligātā iepirkuma tiesību īstenošanai. Proti, pirmo reizi termiņš valsts atbalsta saņemšanai – 10 gadi – tika noteikts 2012. gada 8. septembrī, kad stājās spēkā Noteikumu Nr. 221 53.¹ punkts. Visi trīs minētie administratīvie akti tika pieņemti, citstarp pamatojoties uz Noteikumiem Nr. 221, un arī tajos netika noteikts termiņš obligātā iepirkuma tiesību īstenošanai.

Atbalsta pasākumu saderības ar iekšējo tirgu izvērtēšana ir ekskluzīva Eiropas Komisijas kompetence, un tās darbību kontrolē Savienības tiesas (*sk. Eiropas Savienības Tiesas 2020. gada 3. marta sprieduma lietā C-75/18 “Vodafone Magyarország” 21. punktu*). Eiropas Komisija 2017. gada 24. aprīlī pieņēma lēmumu lietā SA.43140 (2015/NN), kurā norādīja, ka Latvija, īstenojot atbalsta pasākumus pirms Eiropas Komisijas galīgā lēmuma, nav ievērojusi LESD

108. panta 3. punktā paredzēto valsts atbalsta īstenošanas aizliegumu (*sk. Komisijas lēmuma 66. punktu*). Tomēr Komisijas lēmumā norādīts, ka tas attiecas uz atbalstu, kas piešķirts laikposmā no 2007. gada 1. jūlija līdz 2012. gada 31. decembrim, un šajā laikposmā piešķirtais atbalsts ir saderīgs ar iekšējo tirgu saskaņā ar LESD 107. panta 3. punkta “c” apakšpunktu (*sk. Komisijas lēmuma 6. punktu un secinājumus*). Tādējādi, lai gan Komisijas lēmumā norādīts, ka atbalsts var tikt piešķirts tikai līdz stacijas pilnīgai amortizācijai (*sk. Komisijas lēmuma 71. punktu*), būtībā ar Komisijas lēmumu par saderīgu ar iekšējo tirgu atzīts arī tāds atbalsts, kas tika piešķirts līdz brīdim, kad tika pieņemts Noteikumu Nr. 221 53.¹ punkts un noteikts termiņš koģenerācijas procesā saražotās elektroenerģijas pārdošanai obligātā iepirkuma ietvaros.

Ņemot vērā minēto, Satversmes tiesa secina, ka Pieteikuma iesniedzēja brīdī, kad tā ieguva tiesības pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros, varēja paļauties uz to, ka šīs tiesības netiek ierobežotas ar kādu konkrētu termiņu, jo termiņš vispār nebija paredzēts tolaik spēkā bijušajos normatīvajos tiesību aktos, kā arī nebija noteikts administratīvajos aktos, ar kuriem Pieteikuma iesniedzējai šādas tiesības tika piešķirtas. Turklāt jāņem vērā, ka arī tāds valsts atbalsts, kura ilgums nebija ierobežots ar konkrētu termiņu, vēlāk ar Komisijas lēmumu tika atzīts par saderīgu ar iekšējo tirgu. Tādējādi konkrētajos apstākļos arī prasījuma tiesības attiecībā uz saražotās elektroenerģijas pārdošanu obligātā iepirkuma ietvaros, kas Pieteikuma iesniedzējai piešķirtas ar administratīvajiem aktiem, ir uzskatāmas par īpašuma tiesību objektu Satversmes 105. panta pirmo triju teikumu izpratnē.

Pieņemot apstrīdēto normu, Ministru kabinets iepriekš minētās tiesības ir ierobežojis, jo noteicis 10 gadu termiņu tiesībām pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros, bet sākotnēji nekāds termiņš normatīvajos tiesību aktos nebija paredzēts.

Līdz ar to apstrīdētā norma Pieteikuma iesniedzējai ierobežo Satversmes 105. panta pirmajos trijos teikumos ietvertās tiesības uz īpašumu un tiesvedības izbeigšanai lietā nav pamata.

19. Noskaidrojot, vai personas tiesību uz īpašumu ierobežojums ir attaisnojams, Satversmes tiesai ir jāpārbauda, vai tas ir noteikts ar normatīvajos aktos paredzētā kārtībā pieņemtu tiesību normu, tostarp ievērojot labas likumdošanas principu (*sal. sk. Satversmes tiesas 2022. gada 10. marta sprieduma lietā Nr. 2021-24-03 23. punktu*).

19.1. Satversmes tiesa jau vairākkārt ir secinājusi, ka tiesības uz īpašumu var ierobežot arī ar Ministru kabineta noteikumiem (*sk. Satversmes tiesas 2022. gada 27. oktobra sprieduma lietā Nr. 2021-31-0103 32. punktu*). Tomēr Ministru kabineta tiesības izdot ārējus normatīvus aktus sniedzas vien tiktāl, ciktāl likumā Ministru kabinetam ir ietverts šāds pilnvarojums.

Noteikumu Nr. 221 53.¹ punkts tika pieņemts ar Noteikumiem Nr. 604, kas izdoti, citstarp pamatojoties uz Elektroenerģijas tirgus likuma 28. panta otro daļu. Tāpat arī Noteikumi Nr. 561 izdoti, pamatojoties uz minēto Elektroenerģijas tirgus likuma normu. Elektroenerģijas tirgus likuma 28. panta otrā daļa regulē elektroenerģijas ražošanu koģenerācijas stacijās, kuru uzstādītā elektriskā jauda nepārsniedz četrus megavatus. Tā noteic, ka kritērijus, pēc kādiem koģenerācijas stacijas tiek kvalificētas saražotās elektroenerģijas obligātā iepirkuma tiesību iegūšanai, obligātā iepirkuma un tā uzraudzības kārtību, elektroenerģijas cenas noteikšanas kārtību atkarībā no koģenerācijas stacijas elektriskās jaudas, izmantojamā kurināmā un tā izejvielām, obligātā iepirkuma izmaksu segšanas kārtību un kārtību, kādā var atcelt tiesības pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros un atteikties no šīm tiesībām, nosaka Ministru kabinets. No minētā izriet, ka Noteikumu Nr. 221 53.¹ punkts un Noteikumu Nr. 561 68. punkts izdots uz Elektroenerģijas tirgus likuma 28. panta otrajā daļā ietvertā pilnvarojuma pamata.

Lietas dalībnieki nav izteikuši iebildumus un arī Satversmes tiesai nerodas šaubas, ka Ministru kabinets, izdodot Noteikumu Nr. 221 53.¹ punktu un Noteikumu Nr. 561 68. punktu, ir rīkojies tam likumā noteiktā pilnvarojuma ietvaros, ka šie noteikumi ir pieejami atbilstoši normatīvo aktu prasībām un pietiekami skaidri formulēti, lai persona varētu izprast no tiem izrietošo tiesību un pienākumu saturu un paredzēt to piemērošanas sekas.

19.2. Pieteikuma iesniedzēja izsaka šaubas par to, vai apstrīdētā norma ir pieņemta, ievērojot labas likumdošanas principu, jo no attiecīgo normatīvo aktu projektu izstrādes dokumentiem neesot iespējams izsecināt ne pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi, ne piemērotību šā mērķa sasniegšanai, ne arī ietekmi uz ražotājiem un citus samērīguma apsvērumus. Tomēr minētie apsvērumi būtībā ir saistīti nevis ar labas likumdošanas principa iespējamo pārkāpumu, bet gan ar izvērtējumu par to, vai apstrīdētajā normā ietvertajam īpašuma tiesību ierobežojumam ir leģitīms mērķis un vai ir ievērots samērīguma princips.

Savukārt atsevišķas pieaicinātās personas norāda uz to, ka apstrīdētās normas izstrādē netika nodrošināta sabiedrības līdzdalība (*sk., piemēram, lietas materiālu 5. sēj. 11. un 46. lp.*).

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka atbilstoši labas likumdošanas principam demokrātiskā tiesiskā valstī Ministru kabinetam ir jānodrošina, ka tiesiskā regulējuma izstrādes procesā tiek pēc iespējas apzināti visu ieinteresēto personu viedokļi un tieši vai pastarpināti uzklausi iebildumi pret izstrādājamo tiesisko regulējumu. Ieinteresēto personu uzklauššanu var nodrošināt, arī uzklaušot attiecīgo personu grupu pārstāvjus (*sal. sk. Satversmes tiesas 2019. gada 6. marta sprieduma lietā Nr. 2018-11-01 18.1. punktu un 2022. gada 10. marta sprieduma lietā Nr. 2021-24-03 24.1. punktu*). Taču tas, ka visi sniegtie priekšlikumi nav iekļauti attiecīgajā normatīvajā tiesību aktā, nevar būt par pamatu, lai atzītu, ka labas likumdošanas princips nav ievērots (*sal. sk., piemēram, Satversmes tiesas 2015. gada 25. marta sprieduma lietā Nr. 2014-11-0103 18.1. punktu*).

No Noteikumu Nr. 604 un Noteikumu Nr. 561 sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumiem (anotācijām) (turpmāk – anotācija) izriet, ka projektu izstrādē bija iesaistīti nozaru pārstāvji (*sk. noteikumu projekta “Grozījumi Ministru kabineta 2009. gada 10. marta noteikumos Nr. 221 “Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu un cenu noteikšanu, ražojot elektroenerģiju koģenerācijā”” un noteikumu projekta “Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu, uzraudzību un cenu noteikšanu, ražojot elektroenerģiju koģenerācijā” anotācijas. Pieejamas: tap.mk.gov.lv*). Tādējādi Satversmes tiesa gūst apstiprinājumu tam, ka Ministru kabinets ir nodrošinājis dažādu ieinteresēto personu līdzdalību un viedokļu uzklauššanu Noteikumu Nr. 221 53.¹ punkta un Noteikumu Nr. 561 68. punkta izstrādes procesā.

Līdz ar to apstrīdētajā normā ietvertais pamattiesību ierobežojums ir noteikts, pamatojoties uz likumu.

20. Ikviena pamattiesību ierobežojuma pamatā ir jābūt apstākļiem un argumentiem, kādēļ tas vajadzīgs, proti, ierobežojums tiek noteikts svarīgu interešu – leģitīma mērķa – labad (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2005. gada 22. decembra sprieduma lietā Nr. 2005-19-01 9. punktu*).

Ministru kabinets būtībā norāda, ka apstrīdētajā normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis ir padarīt valsts atbalsta mehānismu efektīvāku, nodrošinot enerģētikas politikas mērķu sasniegšanu, kā arī sabiedrības interesēs novērst atbalsta mehānisma finansēšanai ieviestās obligātā iepirkuma

komponentes neierobežotu pieaugumu un līdz ar to arī elektroenerģijas kopējās cenas pieaugumu. Savukārt Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis varētu būt citu cilvēku tiesību aizsardzība, samazinot pārmērīgas izmaksas par elektroenerģijas galapatēriņu.

Satversmes tiesa jau atzinusi, ka Ministru kabineta uzdevums ir izstrādāt tādu kārtību, kas ne tikai veicinātu noteikta veida elektroenerģijas ražošanu, bet arī nodrošinātu to, ka visiem elektroenerģijas lietotājiem tiek piegādāta elektroenerģija par pamatotām cenām (*sk. Satversmes tiesas 2015. gada 14. oktobra sprieduma lietā Nr. 2015-05-03 13.3. punktu*). Tiesiskajam regulējumam attiecībā uz obligātā iepirkuma sistēmu vajadzētu būt tādām, kurā ņemts vērā tas, ka par obligātā iepirkuma sistēmu maksā visa Latvijas sabiedrība. Proti, ierobežojumi, kas ietekmē personas tiesības attiecībā uz saražotās elektroenerģijas pārdošanu obligātā iepirkuma ietvaros, var būt noteikti ar mērķi aizsargāt sabiedrības labklājību gan tādā veidā, ka tiek samazināta individuālos rēķinos noteiktā maksa par elektroenerģijas patēriņu, gan arī tādā veidā, ka tiek stiprināta Latvijas tautsaimniecība (*sal. sk. Satversmes tiesas 2022. gada 27. oktobra sprieduma lietā Nr. 2021-31-0103 36.2. punktu*). Turklāt likumdevēja mērķis ietaupīt valsts finanšu līdzekļus atsevišķos gadījumos arī var būt vērsts uz sabiedrības labklājības aizsardzību (*sal. sk. Satversmes tiesas 2021. gada 7. oktobra sprieduma lietā Nr. 2020-59-01 19. punktu*).

Saskaņā ar Elektroenerģijas tirgus likuma 28. panta piekto daļu obligātā iepirkuma izmaksas sedz visi Latvijas elektroenerģijas galapatērētāji proporcionāli savam elektroenerģijas patēriņam, kompensējot publiskajam tirgotājam iepirkuma izdevumus. Proti, galalietotāju izmaksas par elektroenerģijas patēriņu veido vairāki faktori – arī obligātā iepirkuma komponente. No minētās tiesību normas izriet arī tas, ka galapatērētāju kompensējamo izmaksu aprēķinā ņem vērā likumā noteikto valsts budžeta dotāciju obligātā iepirkuma komponentu apmēra mazināšanai. Līdz ar to obligātā iepirkuma sistēmas izmaksas sedz gan galapatērētāji, gan valsts. Tiesību pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros ierobežošana ar 10 gadu termiņu ir vērsta uz to, lai valsts atbalsts nebūtu ekonomiski nepamatots un tiktu samazinātas galapatērētāju izmaksas, ietaupīti valsts budžeta līdzekļi, kā arī kopumā stiprināta Latvijas tautsaimniecība. Tāpat šāds ierobežojums ir vērsts uz to, lai, pastāvot konkrētam termiņam – 10 gadi –, komersants būtu ieinteresēts paaugstināt savas darbības efektivitāti un turpināt savu komercdarbību arī pēc valsts atbalsta termiņa beigām. Minētie mērķi ir saistīti ar sabiedrības labklājības aizsardzību.

Līdz ar to apstrīdētajā normā ietvertajam pamattiesību ierobežojumam ir leģitīms mērķis – sabiedrības labklājības aizsardzība.

21. Izvērtējot pamattiesību ierobežojuma samērīgumu, Satversmes tiesai jāpārbauda tas, vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai, proti, vai ar izraudzītajiem līdzekļiem var sasniegt leģitīmo mērķi.

Vairākas pieaicinātās personas ir norādījušas, ka ar apstrīdētajā normā ietverto 10 gadu termiņu obligātā iepirkuma tiesību īstenošanai ir iespējams samazināt galalietotāju izmaksas par elektroenerģijas patēriņu (*sk., piemēram, lietas materiālu 5. sēj. 74. un 127.–128. lp.*). Ņemot vērā, ka arī elektroenerģijas galapatērētāji sedz obligātā iepirkuma izmaksas, un to, ka izmaksu segšanai tiek novirzīti arī valsts budžeta līdzekļi, Satversmes tiesai nerodas šaubas par to, ka obligātā iepirkuma tiesību īstenošanas ierobežošana ar konkrētu termiņu, pēc kura beigām valsts atbalsts vairs netiek piešķirts, ir piemērots līdzeklis tam, lai samazinātu galapatērētāju izmaksas par elektroenerģijas patēriņu, ietaupītu valsts budžeta līdzekļus un kopumā tiktu veicināta Latvijas tautsaimniecības attīstība.

Valsts atbalsts nebūtu jāsniedz tādām komersantam, kurš jau projekta uzsākšanas laikā ir ieinteresēts darboties tirgū tikai tik ilgi, kamēr saņem valsts atbalstu (*sk. lietas materiālu 5. sēj. 123.–124. lp.*). Elektroenerģijas ražotājam arī valsts atbalsta sniegšanas laikā sava komercdarbība jāorganizē tādā veidā, lai tā turpinātos arī pēc tam, kad valsts atbalsts vairs netiks saņemts. Tādējādi obligātā iepirkuma tiesību īstenošanas termiņa noteikšana uz 10 gadiem var veicināt elektroenerģijas ražotāja darbības efektivitātes paaugstināšanu. Proti, apzinoties, ka valsts atbalsts ir ierobežots ar 10 gadu termiņu, elektroenerģijas ražotājam būtu jāveido sava komercdarbība tādā veidā, lai arī pēc valsts atbalsta termiņa beigām tas varētu turpināt šo komercdarbību.

Līdz ar to Ministru kabineta izraudzītais līdzeklis ir piemērots pamattiesību ierobežojuma leģitīmā mērķa sasniegšanai.

22. Satversmes tiesai tālāk, vērtējot pamattiesību ierobežojuma samērīgumu, jāpārbauda arī tas, vai izraudzītie līdzekļi ir nepieciešami leģitīmā mērķa sasniegšanai, proti, vai leģitīmo mērķi nav iespējams sasniegt ar citiem, indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem, kuri būtu tikpat iedarbīgi (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 7. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-01-01 14. punktu*). Turklāt saudzējošāks līdzeklis ir tikai tāds līdzeklis, kurš no valsts un sabiedrības neprasa nesamērīgi lielu ieguldījumu

(sal. sk., piemēram, *Satversmes tiesas 2021. gada 7. oktobra sprieduma lietā Nr. 2020-59-01 22. punktu*).

Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka esot bijuši vairāki personas pamattiesības mazāk ierobežojoši līdzekļi. Pirmkārt, Ministru kabinetam bijusi iespēja pagarināt atbalsta termiņu mazāku valsts atbalstu saņēmējiem ražotājiem. Otrkārt, bijis iespējams ieviest 20 gadu termiņu līdz ar nosacījumu, ka pirmos 10 atbalsta gadus publiskais tirgotājs iepērk elektroenerģiju par pilnu maksu, bet nākamos 10 gadus – par samazinātu maksu. Savukārt Ministru kabinets norāda, ka valsts atbalsta nodrošināšana uz 20 gadiem nav ekonomiski pamatota. Pieteikuma iesniedzējas norādītās alternatīvas nenodrošinātu stacijas efektīvu darbību un nenovērstu nekontrolētu obligātā iepirkuma komponentes pieaugumu.

Jau no valsts atbalsta skaidrojuma, kas ietverts LESD 107. pantā, izriet tā būtība, proti, tas rada vai var radīt konkurences izkropļojumu, dodot priekšroku konkrētiem uzņēmumiem un ietekmējot tirdzniecību starp dalībvalstīm (*sk. arī Eiropas Savienības Tiesas 2023. gada 12. janvāra sprieduma apvienotajās lietās C-702/20, C-17/21 “GM” 51. punktu*). Lai novērstu to, ka valsts atbalsts rada vai var radīt konkurences izkropļojumu iekšējā tirgū un ietekmē tirdzniecību starp dalībvalstīm, LESD 107. panta 1. punktā ir noteikts princips, ka valsts atbalsts ir aizliegts. Tomēr atsevišķos gadījumos šāds atbalsts var būt saderīgs ar iekšējo tirgu saskaņā ar LESD 107. panta 2. un 3. punktu.

Valsts atbalsts var būt saistīts ar dažādām jomām, bet tieši enerģētikas jomā tas ir nozīmīgs instruments politikas virzīšanai uz klimatneitralitāti (*sk.: Schöning F., Ziegler C. What is State Aid. In: Hancher L., de Hauteclouque A., Salerno F. M. (Eds.) State Aid and The Energy Sector. Oxford: Hart, 2018, p. 4*). LESD 107. panta 3. punkta “c” apakšpunkts ļauj dalībvalstīm veidot atbalsta shēmas energoefektivitātes veicināšanai un elektroenerģijas ražošanai no atjaunīgajiem energoresursiem (*sk. Komisijas lēmuma 67. punktu*). Uz klimatneitralitāti un vides aizsardzību kopumā tendēta valsts atbalsta galvenais mērķis ir nodrošināt to, ka valsts atbalsta pasākumu rezultātā atbalsta pozitīvā ietekme pārsniedz atbalsta negatīvo iedarbību, kuras izpausme ir konkurences izkropļošana (*sk. Eiropas Komisijas paziņojuma – Pamatnostādnes par valsts atbalstu klimata, vides aizsardzības un enerģētikas pasākumiem (2022) (2022/C 80/01) – 3.3. punktu un Kopienas pamatnostādņu par valsts atbalstu vides aizsardzībai (2008/C 82/01) 6. apsvērumu*). Līdz ar to valsts atbalstam ir jābūt tādām, lai saglabātu konkurētspējīgu tirgu un novērstu nesamērīgu un nepamatotu tirgus izkropļojumu (*sk. Eiropas Parlamenta rezolūcijas priekšlikumu par valsts*

atbalsta pamatnostādņēm klimata, enerģētikas un vides jomā. Pieejams: europarl.europa.eu). Viens no veidiem, kā valsts var rīkoties, lai izvairītos no šāda nesamērīga un nepamatota tirgus izkropļojuma, ir valsts atbalsta termiņa noteikšana.

Satversmes tiesa ir norādījusi, ka valstij ir plaša rīcības brīvība pārskatīt valsts atbalsta shēmu, tostarp nosakot termiņu valsts atbalsta īstenošanai (*sal. sk. Satversmes tiesas 2022. gada 27. oktobra sprieduma lietā Nr. 2021-31-0103 40.4. punktu*). Arī Eiropas Savienības Tiesa ir atzinusi, ka dalībvalstīm nav pienākuma īstenot atbalsta shēmas saražotās enerģijas izmantošanas veicināšanai un valsts bauda plašu rīcības brīvību, lemjot par to, kādā veidā ir sasniedzami mērķi, kuru dēļ tiek veidotas valsts atbalsta shēmas šajā jomā (*sal. sk. Eiropas Savienības Tiesas 2019. gada 11. jūlija sprieduma apvienotajās lietās C-180/18 u. c. "Agreenergy" 27. punktu*). Ministru kabinets, īstenojot savu rīcības brīvību un nosakot 10 gadu termiņu obligātā iepirkuma tiesību īstenošanai, nav rīkojies patvaļīgi. Proti, 10 gadu termiņš ir atzīts par tādu, kas nepārsniedz iekārtu parasto amortizācijas laiku (*sk. Komisijas lēmuma 28. punktu*).

Lai īstenotu vienveidīgu un savstarpēji saskaņotu kontroli pār valsts atbalstu, LESD 108. pants nosaka ekskluzīvu Eiropas Komisijas kompetenci atzīt valsts atbalstu par saderīgu ar iekšējo tirgu. Šajā spriedumā jau tika norādīts, ka ar Komisijas lēmumu atbalsts, kas tika piešķirts laikposmā no 2007. gada 1. jūlija līdz 2012. gada 31. decembrim, ir atzīts par saderīgu ar iekšējo tirgu. Eiropas Komisija, pieņemot lēmumu, ņēma vērā to, ka Latvija iesniegusi detalizētus aprēķinus, kas apliecina, ka visām atbalstītajām tehnoloģijām atbalsts ir ierobežots līdz minimumam, kas nepieciešams, lai sasniegtu atbalsta mērķus (*sk. Komisijas lēmuma 97. punktu*), kā arī Latvijas norādīto, ka sākotnēji valsts atbalsta ietvaros pastāvēja ievērojams pārmērīgas kompensācijas risks hidroenerģijas, biomasas, biogāzes un dažādu veidu koģenerācijas stacijām (*sk. Komisijas lēmuma 30. punktu*). Saskaņošanas procesa ietvaros Latvija arī norādīja, ka koģenerācijas stacijās ar jaudu, kas nepārsniedz četrus megavatus, atbilstoši apstrīdētajai normai atbalsta ilgums ir 10 gadi (*sk. Komisijas lēmuma 28. punktu un Eiropas Komisijas atzinumu lietas materiālu 11. sēj. 150.–151. lp.*). Līdz ar to Eiropas Komisija par saderīgu ar iekšējo tirgu atzina valsts atbalstu, ņemot vērā arī iepriekš minētos Latvijas iesniegtos apsvērumus, tostarp par apstrīdētajā normā noteikto 10 gadu valsts atbalsta termiņu komersantam, kuram pieder koģenerācijas stacija ar jaudu, kas nepārsniedz četrus megavatus.

Apkopojot iepriekš minēto, Satversmes tiesa ņem vērā: 1) valsts plašo rīcības brīvību valsts atbalsta jomā; 2) to, ka Ministru kabinets, izmantojot savu rīcības brīvību, ir izdarījis nepieciešamos apsvērumus, lai izšķirtos par konkrētu termiņu tiesībām pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros; 3) Eiropas Komisijas ekskluzīvo kompetenci valsts atbalsta atzīšanā par saderīgu ar iekšējo tirgu; 4) to, ka Eiropas Komisija par saderīgu ar iekšējo tirgu atzinusi valsts atbalstu, ņemot vērā Latvijas iesniegtos apsvērumus, tostarp par 10 gadu valsts atbalsta termiņu komersantam, kuram pieder koģenerācijas stacija ar jaudu, kas nepārsniedz četrus megavatus. Ņemot visu to vērā, Satversmes tiesa secina, ka par saudzējošāku līdzekli konkrētajos apstākļos nevar atzīt citu, alternatīvu termiņu tiesībām pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros, ja vien izraudzītais līdzeklis nav pretrunā ar vispārējiem tiesību principiem un citām Satversmes normām.

Papildus iepriekš minētajam Satversmes tiesa atzīst, ka abas Pieteikuma iesniedzējas norādītās alternatīvas ir saistītas ar tiesību pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros termiņa pagarinājumu, kas jebkurā gadījumā prasītu finanšu līdzekļus gan no valsts, gan no sabiedrības. Līdz ar to nav konstatējams, ka Pieteikuma iesniedzējas norādītie personas pamattiesības mazāk ierobežojošie līdzekļi sasniegtu legītīmo mērķi tādā pašā kvalitātē.

Tātad nepastāv citi, saudzējošāki līdzekļi, ar kuriem pamattiesību ierobežojuma legītīmo mērķi būtu iespējams sasniegt vismaz tādā pašā kvalitātē.

23. Visbeidzot, izvērtējot pamattiesību ierobežojuma samērīgumu, Satversmes tiesai jāpārbauda arī tā atbilstība, proti, vai nelabvēlīgās sekas, kas personai rodas tās pamattiesību ierobežojuma rezultātā, nav lielākas par labumu, ko no šā ierobežojuma gūst sabiedrība kopumā.

Konkrētajā gadījumā Ministru kabineta uzdevums, ierobežojot tiesības pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros ar 10 gadu termiņu, bija līdzsvarot elektroenerģijas ražotājiem Satversmes 105. panta pirmajos trijos teikumos ietvertās tiesības uz īpašumu ar apstrīdētajā normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma legītīmajam mērķim atbilstošajām tiesībām un likumiskajām interesēm, tostarp nepieciešamību nodrošināt ekonomiski pamatotas galapatērētāju izmaksas un valsts budžeta līdzekļu ietaupījumu.

Līdz ar to Satversmes tiesai jāpārbauda, vai ar apstrīdēto normu ir panākts taisnīgs līdzsvars starp šīm dažādajām tiesībām un likumiskajām interesēm.

23.1. Noteikumu Nr. 604, ar kuriem Noteikumi Nr. 221 papildināti ar 53.¹ punktu, projekta anotācijā norādīts, ka valsts atbalsts nedrīkst būt neierobežots laikā. Ministru kabinets savā atbildes rakstā ir norādījis, ka valsts atbalstam jābūt terminētam, lai to varētu pārskatīt saskaņā ar tehnoloģisko attīstību. Uz to, ka valsts atbalstam jābūt terminētam, ir norādījušas arī vairākas pieaicinātās personas (*sk., piemēram, lietas materiālu 5. sēj. 39. lp. un 11. sēj. 87. lp.*). Tāpat Komisijas lēmumā ietvertā atziņa, ka atbalsts var tikt piešķirts tikai līdz stacijas pilnīgai amortizācijai, būtībā norāda uz to, ka konkrētajam atbalstam jābūt terminētam. Pretējā gadījumā pastāv risks, ka valsts atbalsts varētu būt pārmērīgs un secīgi ietekmēt galapatērētāju un likumsakarīgi arī visas sabiedrības intereses.

Valsts atbalstam noteiktie ierobežojumi ir vērsti ne vien uz Latvijas kā Eiropas Savienības dalībvalsts saistību, bet arī uz Satversmē nostiprinātā taisnīguma principa ievērošanu (*sk. Satversmes tiesas 2011. gada 19. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-71-01 19.2. punktu*). Proti, līdzsvarojot elektroenerģijas ražotāju un visas sabiedrības intereses, jāņem vērā arī valsts atbalsta mērķis un tas, ka visas sabiedrības interesēs ir tiesiskais regulējums, kas paredzētu tikai tāda valsts atbalsta piešķiršanu, kas ir ekonomiski pamatots un atbilst taisnīguma principam.

Satversmes tiesa jau secinājusi, ka atbalsts elektroenerģijas ražošanai koģenerācijā un no atjaunīgajiem energoresursiem ir paredzēts tādēļ, lai veicinātu šādas elektroenerģijas ražošanu (*sk. Satversmes tiesas 2019. gada 18. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2018-16-03 15.1. punktu*). Proti, atbilstoši Eiropas Savienības enerģētikas politikai valsts atbalsta mērķis ir veicināt atjaunīgo energoresursu un augstas efektivitātes koģenerācijas izvēršanu. Valsts atbalsta mērķis jo īpaši bija palielināt atjaunīgo energoresursu enerģijas īpatsvaru bruto enerģijas galaiizlietojumā, proti, no 32,6 % 2005. gadā līdz 40 % 2020. gadā (*sk. Komisijas lēmuma 4. punktu*). Saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes Statistikas datubāzes datiem 2018. gadā no atjaunīgajiem energoresursiem saražotās enerģijas īpatsvars bruto enerģijas galapatēriņā bija 40,02 %, 2019. gadā – 40,93 %, 2020. gadā – 42,13 %, bet 2021. gadā – 42,11 % (*Atjaunīgo energoresursu (AER) īpatsvars 2004–2021. Pieejams: <https://stat.gov.lv>*). Tādējādi, ciktāl ar apstrīdētajā normā noteikto 10 gadu termiņu tiek sasniegti konkrētajā valsts atbalsta jomā izvirzītie mērķi, Satversmes tiesai nav pamata apšaubīt šāda atbalsta termiņa pamatotību.

Visas sabiedrības interesēs ir arī tas, lai valstī pastāvošā valsts atbalsta shēma būtu saderīga ar Eiropas Savienības iekšējo tirgu. Satversmes tiesa jau šā sprieduma 22. punktā norādīja, ka Eiropas Komisija ir atzinusi valsts atbalstu par

saderīgu ar iekšējo tirgu, ņemot vērā Latvijas iesniegtos apsvērumus, tostarp par 10 gadu valsts atbalsta termiņu komersantam, kuram pieder koģenerācijas stacija ar jaudu, kas nepārsniedz četrus megavatus. Proti, apstrīdētā norma tika norādīta kā tāda, kas tiecas novērst pārkompensācijas risku, kas arī ir nosacījums atbalsta shēmas atzīšanai par saderīgu ar iekšējo tirgu.

23.2. Kā jau tika noskaidrots iepriekš, Ministru kabinets, ierobežojot atbalsta ilgumu ar 10 gadiem, ir centies aizsargāt elektroenerģijas galapatērētāju un visas sabiedrības intereses. Satversmes tiesa uzsver, ka tiesiskās paļāvības aizsardzības princips pieļauj valsts iespēju grozīt pastāvošo tiesisko regulējumu (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 27. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-12-03 11. punktu*). Komersantam nav pamata tiesiski paļauties uz to, ka tiks saglabāta pašreizējā situācija. Tā var tikt grozīta, Eiropas Savienības iestādēm vai valsts iestādēm – kad valsts iestādes īsteno Eiropas Savienības tiesības – izmantojot savu rīcības brīvību (*sk. Eiropas Savienības Tiesas 2018. gada 7. augusta sprieduma lietā C-120/17 66. punktu*). Tādējādi elektroenerģijas ražotājs nevar paļauties uz to, ka valsts atbalsta termiņš netiks pārskatīts. Arī līgumos, kurus Pieteikuma iesniedzēja noslēgusi ar publisko tirgotāju, bija norādīta normatīvo aktu grozījumu iespējamā ietekme uz jau noslēgtiem līgumiem. Tā, piemēram, 2014. gada 28. aprīļa līgumā par elektroenerģijas iepirkumu ir norādīts: ja tiek grozīti spēkā esošie tiesību akti, kas reglamentē elektroenerģijas iepirkumu no elektroenerģijas ražotājiem, tad ar šo tiesību aktu grozījumu spēkā stāšanās dienu attiecīgi mainās arī līgumā noteiktie elektroenerģijas iepirkuma noteikumi (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 64.–69. lp.*).

Pieteikuma iesniedzēja savu tiesisko paļāvību saista arī ar to apstākli, ka ražotājiem, kuri piedalījās obligātajā iepirkumā saskaņā ar Noteikumu Nr. 262 prasībām, bijis noteikts 20 gadus ilgs obligātā iepirkuma termiņš.

Enerģētikas sektorā Eiropas Savienībā līdztekus pastāv tiesiskais regulējums gan par atbalstu efektīvai elektroenerģijas ražošanai koģenerācijā, gan par elektroenerģijas ražošanu no atjaunīgajiem resursiem (*sal. sk.: Sokolowski M. M. European Law on Combined Heat and Power. New York: Routledge, 2021, p. 215*). Latvijā obligātā iepirkuma sistēma ir veidota tā, ka jau sākotnēji paredzēja atšķirīgus kritērijus valsts atbalsta saņemšanai elektroenerģijas ražošanai koģenerācijā un elektroenerģijas ražošanai no atjaunīgajiem energoresursiem. Proti, saskaņā ar Elektroenerģijas tirgus likuma 31. pantu ražotāji, kuriem bija iespēja pielāgot savu uzņēmējdarbību, jau sākotnēji varēja izvēlēties vienu no atbalsta mehānismiem. Šis princips ir saglabāts arī šobrīd

spēkā esošajā Elektroenerģijas tirgus likuma 31. panta redakcijā, kas ražotājiem ļauj izvēlēties, kādā veidā piedalīties obligātajā iepirkumā (*sk. Satversmes tiesas 2022. gada 27. oktobra sprieduma lietā 2021-31-0103 35.2. punktu*). Tādējādi Pieteikuma iesniedzējai un citiem komersantiem, kuri izvēlējas piedalīties obligātajā iepirkumā saskaņā ar noteikumiem, kas attiecas uz elektroenerģijas ražošanu koģenerācijā, nevarēja izveidoties tiesiskā paļāvība uz tādu termiņu obligātā iepirkuma tiesību īstenošanai, kāds bija noteikts attiecībā uz elektroenerģijas ražošanu no atjaunīgajiem resursiem.

Pieteikuma iesniedzēja norāda arī uz to, ka citās valstīs līdzīga veida atbalstu paredzēts piesaistīt iekārtu aptuvenajam kalpošanas ilgumam, kas esot aptuveni 20 gadi. Tomēr valsts atbalsta periods šajā jomā nav visās valstīs vienāds. Piemēram, Lietuvā tas ir 12 gadus, bet Vācijā 20 gadus ilgs (*sk. Eiropas Enerģētikas regulatoru padomes ziņojumu "Status Review of Renewable Support "Statusi n Europe for 2018 and 2019", p. 14. Pieejams: ceer.eu*). Šajā spriedumā jau iepriekš tika norādīts, ka konkrēta tāda termiņa noteikšana, kas vislabāk atbilstu konkrētās valsts situācijai, ir valsts kompetencē, kur tai ir plaša rīcības brīvība. Tādējādi tas, ka kādas citas valsts tiesiskajā regulējumā ir noteikts citāds valsts atbalsta termiņš nekā apstrīdētajā normā, nevar būt par pamatu tam, lai atzītu apstrīdētajā normā ietvertu ierobežojumu par nesamērīgu.

Ņemot vērā visu iepriekš minēto, Satversmes tiesa secina, ka labums, ko sabiedrība iegūst no apstrīdētajā normā ietvertā ierobežojuma, ir lielāks par personas tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto kaitējumu.

Līdz ar to apstrīdētajā normā ietvertais personas pamattiesību ierobežojums ir samērīgs un apstrīdētā norma atbilst Satversmes 105. panta pirmajiem trim teikumiem.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30.–32. pantu, Satversmes tiesa

nosprieda:

atzīt Ministru kabineta 2009. gada 10. marta noteikumu Nr. 221 "Noteikumi par elektroenerģijas ražošanu un cenu noteikšanu, ražojot elektroenerģiju koģenerācijā" 53.¹ punkta skaitli un vārdu "10 gadus" un Ministru kabineta 2020. gada 2. septembra noteikumu Nr. 561 "Noteikumi

par elektroenerģijas ražošanu, uzraudzību un cenu noteikšanu, ražojot elektroenerģiju koģenerācijā” 68. punkta skaitli un vārdu “10 gadus” par atbilstošiem Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

Aldis Laviņš